دو فصلنامهٔ **نظریه و عمل در برنامهٔ درسی**
سال هشتم، شمارهٔ ۱۵، بهار و تابستان ۱۳۹۹، ۴۵۴-۴۲۵

Journal of Theory & Practice in Curriculum
Vol.15 (8); 2020, 425-454

تجربه و معنای زندگی خوب در برنامه درسی غیررسمی(مورد: اینستاگرام)[1]

Experience and the Meaning of Good Life in the Informal Curriculum of High School Students (Case: Instagram)

خانم مژگان کرد[2]، دکتر یحیی قائدی [3]، دکتر سعید ضرغامی همراه[4]، دکتر رمضان برخورداری [5]

M.Kord, Y. Ghaedi (Ph.D), S. ZarghamiHamrah (Ph.D), R. Barkhordari (Ph.D)

چکیده : در دیدگاه های جدید برنامه درسی، تجربه های غیررسمی و زیست شده دانش آموزان همچون تجربه های رسمی و طرح شده ارزشمند هستند. هدف اصلی این پژوهش بررسی تجربه و معنای زندگی خوب در برنامه درسی غیر رسمی است. بدین منظور تجربه و معنای زندگی خوب نزد دانش آموزان با و اسطه گری اینستاگرام بررسی شد. برای دستیابی به این هدف روش پدیدارشناسی مناسب دانسته شد و با ۷ نفر از دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان ایذه مصاحبه نیمه ساختار یافته انجام شد. یافته ها در هشت مقوله : شهرت، افراط و تقلید، احساس ذهنی خوشایند، تجربه غرق شدگی، افت تحصیلی، روابط خانوادگی، یافتن مسیر شغلی و کسب مهارت ها و چهار طبقه مفهومی جهت گیری ها، رفتارها، تجربه ها و عملکردها قرار گرفتند که نشان دهنده تجربه و معنایی لذت گرا و خواسته محور از زندگی خوب نزد دانش آموزان است.

واژگان کلیدی: برنامه درسی ، زندگی خوب، اینستاگرام.

Abstract: In the new perspectives of the curriculum, informal and lived experiences of students are as valuable as formal and planned experiences. The main purpose of this research is to examine the experience and meaning of good life in the informal curriculum of high school students. To this purpose, the experience and meaning of a good life for students through Instagram mediation were examined. To achieve this goal, phenomenology method was considered appropriate and semi-structured interviews were conducted with 7 female high school students in Izeh city. The findings were divided into eight categories: celebrity, extremes and imitation, pleasant mental feeling, flow experience, academic failure, family relationships, finding a career path and gaining skills and four conceptual classes of orientations, behaviors, experiences and the performances. It represents an experience and meaning hedonistic and preference-satisfaction of good life for students.

Keywords: informal curriculum, good life, Instagram.

---

۱. این مقاله برگرفته از رساله دکتری دانشگاه خوارزمی است. – تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۲/۰۱، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۳۱

۲. **دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه خوارزمی، رایانامه** : moz.kord@gmail.com
۳. **دانشیار گروه علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه خوارزمی**. رایانامه : yahyaghaedy@yahoo.com
۴. **دانشیار گروه علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه خوارزمی ، رایانامه** : zarghamii2005@yahoo.com
۵. **استادیار گروه علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه خوارزمی**. رایانامه: ramazanbarkhordari@gmail.com

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

مقدمه و بیان مسأله

برنامه درسی به عنوان تجربه زیست شده[۱] ریشه در دیدگاه های پدیدار شناسی[۲] دارد. بدین ترتیب که آنچه اساس برنامه درسی را تشکیل می دهد عبارت است از فرد و تجربه وی(فتحی واجارگاه، ۱۳۹۳). از این دیدگاه در نظر گرفتن تجربه های غیر رسمی دانش آموزان اهمیت بسیار دارد چرا که آنچه در کلاس درس و در جریان یادگیری اتفاق می افتد تنها ریشه در تجربه های رسمی وطرح شده در برنامه درسی ندارد بلکه بخش عمده آن را باید در بیرون از کلاس درس و در تجربه های غیر رسمی و زیست شده دانش آموزان جست و جو کرد.

امروزه در تجربه زیست شده دانش آموزان درباره امور گوناگون می توان ردپای پررنگ فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی را دید. بررسی تجربه های غیر رسمی و زیست شده دانش آموزان درباره مسائل مختلف بدون در نظر گرفتن این فناوری ها ناقص است. یکی از این موارد درک و تجربه ای است که دانش آموزان درباره زندگی خوب دارند. **هسته مرکزی فلسفه های زندگی خوب[۳] اندیشیدن درباره ماهیت زندگی خوب است. شناسایی اجزای زندگی خوب، به پرسش« چه چیزی در زندگی مهم است؟ » مربوط می شود. ساختار هر کدام از فلسفه های زندگی خوب بر اساس اینکه چه چیزی را در زندگی مهم بدانند، متفاوت است. با نگاهی به ادبیات مرتبط، تقسیم بندی های گوناگونی را درباره فلسفه های زندگی خوب می بینیم. فلچر[۴](۲۰۱۶) نظریه های اصلی زندگی خوب را لذت گرایی[۵]، انجام خواسته[۱]، فهرست عینی[۱] و**

[1] .curriculum as lived Experienc

[2] .phenomenology
[3] .philosophies of good life
[4] . Fletcher
[5] . hedonism

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

کمال گرایی[3] می داند. به گفته پارفیت(۱۹۸۴، به نقل از لین، ۲۰۱۶) نظریه های اصلی زندگی خوب عبارتند از: لذت گرایی، نظریه های رضایت میل[4] و فهرست عینی. بیشاپ[5](۲۰۱۵) از سه موضع عمده در نظریه های زندگی خوب می گوید که تقریباً همه نظریه های رایج را پوشش می دهند: لذت گرایی که خوب زیستن را تابعی از افزونی میزان لذت بر رنج در زندگی می داند؛ نظریه ارسطویی فضیلت که مطابق آن زندگی خوب مستلزم برخورداری از شخصیتی فضیلت مند است که سبب رشد و شکوفایی فرد در ارتباطی سالم و فعالانه با جهان و انسان ها می شود. از این دیدگاه نیک بختی، زندگی توأم با فعالیت فضیلت مندانه یا به طور کلی تر، تحقق توانایی هایی اساسی انسانی است(استنفورد، ۲۰۱۹). نظریه میل یا خواهش سنجیده نیز بر این عقیده است که وقتی انسانی عاقل و آگاه بدان چه می خواهد و میل می کند می رسد، در شرایط به روزی به سر می برد.

از دیدگاه بسیاری از فیلسوفان آموزش و پرورش و نیز در بسیاری از سند های رسمی برنامه درسی، زندگی خوب هدف اصلی و برتر تعلیم و تربیت است(وایت[6]، ۲۰۱۱؛ هاجی وکویپرز[7]، ۲۰۰۸). **در هدف گذاری برنامه های درسی و تربیتی در ایران، شکوفایی فطرت و دستیابی به شئون مختلف حیات طیّبه، جامعیت، یکپارچگی و توجه متوازن به ساحت های شش گانه تعلیم و تربیت مبنا قرار گرفته است»(**

---

[1] . desire fulfilment theory
[2] . objective-list theory
[3] . perfectionism
[4] . desire satisfaction
[5] . Bishop
[6] . White.J
[7] . Haji and S. E. Cuypers

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

۱۳۹۱: ۱۵). در سند تحول بنیادین و نیز برنامه درسی ملی حیات طیبه مصداق زندگی خوب است که به عنوان هدف مطلوب و تصریح شده در برنامه درسی رسمی، طرح شده است اما بر بنیاد دیدگاه های بسیار در برنامه درسی ما با انواع برنامه های درسی مواجه هستیم که نادیده گرفتن هرکدام به مثابه غفلت از بخش عمده ای از یادگیری های دانش آموزان است. در دانشنامه مطالعات برنامه درسی(۲۰۱۰) سی نوع برنامه درسی شناسایی و معرفی شده است که توضیح آن ها از قلمرو این مطالعه خارج است. برنامه درسی بیرونی[1] یکی از انواع برنامه درسی اشاره شده در این دانشنامه است که شامل مجموعه آموخته ها و الگوهای یاددهی- یادگیری است که در فضای خارج از مدرسه روی می دهد. این نوع برنامه درسی گاه ممکن است ادامه یادگیری های دانش آموزان از برنامه درسی قصد شده و رسمی باشد که در این صورت به عنوان مکمل برنامه درسی رسمی عمل می کند و گاه ممکن است تدوام ناقصی از یادگیری های رسمی دانش آموزان باشد و حتی ممکن است در تضاد با برنامه درسی رسمی و قصد شده باشد. در همین زمینه تجربه غیررسمی و بیرونی که دانش آموزان درباره زندگی خوب دارند از این جهت که مفهومی کانونی در تعلیم و تربیت است ضرورت دارد. بر همین اساس زندگی خوب مفهومی است که نمی توان شکل گیری آن را در ذهن و ضمیر دانش آموزان فقط از طریق قاب کلاس و برنامه درسی رسمی دید. بلکه توجه به تجربه بیرونی و غیررسمی دانش آموزان در این زمینه از اهمیت بالایی برخوردار است. این درک و تجربه تحت تأثیر عوامل گوناگون است. یکی از این عوامل سازنده و دگرگون

[1] . outside curriculum

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

کننده تجربه دانش آموزان در جهان امروز همچنان که گفته شد فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی است.

به گفته بری[1](۲۰۱۲) علی رغم نقش فراگیر فناوری در جامعه مدرن و زندگی معاصر، پژوهش های اندکی درباره زندگی خوب با تمرکز بر فناوری انجام شده است. اندیشمندان روشنگری بر این باور بودند که فناوری عمدتا برای اهداف خوب مورد استفاده قرار می گیرد. **دیدگاه خوش بینانه فناوری روشنگری هنوز هم در جوامع نمایان است. در نسخه لذت گرایانه این دیدگاه(خوش بینانه نسبت به فناوری) این اعتقاد وجود دارد که فناوری درد را با کاهش کار و سختی آن کاهش داده و با بیشتر کردن زمان فراغت برای انجام فعالیت های لذت بخش باعث افزایش رضایت از زندگی شده است. بر اساس دیدگاه رضایت میل، فناوری به عنوان ابزاری نیرومند برای اجرای خواسته ها دیده می شود؛ سرانجام بر اساس دیدگاه فهرست عینی و سعادت گرایی، فناوری همچون ابزار موفقیت بیشتر در هدف های فهرست عینی، یا تشخیص توانایی خود کامل دیده می شود.** اما این فقط بخشی از داستان فناوری است؛ آن هم بخش خوب آن که در بستر نگاه کاملا خوشبینانه ای که به علم، پیشرفت و به صورت کلی آرمان هایی که روشنگری در پی آن بود، رشد کرد. با مطالعات بیشتر نشان داده شد که فناوری ممکن است روی دیگری نیز داشته باشد و بخش های ناپیدایی دارد که آن ها نیز باید مورد توجه قرار گیرد. به عبارتی دیگر فناوری هم ابعاد مثبت دارد و هم ابعاد منفی و در چارچوبی کلی تر می توان گفت که فناوری خنثی نیست. رابطه ای که میان فناوری و انسان، فناوری و طبیعت و فناوری و زندگانی برقرار است نسبتی بده- بستانی است؛ چیزی می دهد درمقابل چیزی می گیرد؛ این چنین نیست که فناوری فقط به جهان ما بیفزاید بلکه چیزهایی را نیز کاهش می دهد. چرا که ذات فناوری مدرن حسابگرانه است و این به دلیل برآمدن از دل

[1] .Brey

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

عقلانیت ابزاری است که پارادایم غالب مدرنیته بوده است. یکی از اندیشمندانی که تاکید بسیاری بر این پیامدهای افزایشی/کاهشی فناوری دارد، دون آیدی[1] است. آیدی(۲۰۰۲ به نقل از ضرغامی، ۱۳۹۶) با الهام از اندیشه های هایدگر بر این باور است که فناوری خنثی نیست و از این رو برخی ابعاد زندگی ما را به بهای تضعیف برخی ابعاد دیگر تقویت می کند. فناوری موجب دگرگونی تجربه انسانی می شود و این دگرگونی کاهشی- افزایشی است(آیدی، ۱۹۷۹). به عبارتی دیگرهر نوع کاربرد فناوری خنثی نبوده و بر تجربه انسان تاثیر می گذارد. زندگی ما در جهان، زندگانی ای فناورانه است؛ ما در میان دستگاه ها و فناوری های مختلف زندگی می کنیم، رابطه ما با جهان به صورت انسان- ابزار- جهان می باشد و این گونه زندگی یعنی زندگی فناورانه نوعی از بودن متفاوت در جهان را ایجاد کرده است(آیدی، ۱۹۷۹). از این رو فناوری ها رابطه بین انسان و جهان را واسطه گری می کنند و در شکل گیری دانش و تجربه بشری به نوعی تاثیرگذارند. در نگاه آیدی، فناوری ها فقط ابزار و وسیله نیستند، بلکه مداخله کننده بین تجارب انسان نیز محسوب می شوند(روزنبرگ و وربیک[2]، ۲۰۱۵). آیدی برای توصیف چگونگی واسطه گری فناوری میان انسان و جهان، پساپدیدارشناسی[3]را پیشنهاد می کند. در واقع، وساطت برای آیدی بر دگرگونی ادراک دلالت می کند و فناوری می تواند باعث شود ما جهان را به گونه ای متفاوت ادراک کنیم و این وساطت بین سوژه و ابژه سبب می شود آنها هر دو تغییر کنند و هر دو شکل جدیدی به خود بگیرند(وربیک، ۲۰۰۱). شبکه های اجتماعی مجازی[4] از جمله این واسطه ها یا میانجی های فناورانه هستند که می توانند ادراک و تجربه انسان را دگرگون کنند و به لحاظ عمومیت یافتن در میان کاربران و با گستره وسیع جغرافیایی به‌وسیله‌ای بی‌بدیل در عرصه ارتباطات تبدیل شده‌اند و زمینه‌های تاثیرگذاری را در جوامع به‌وجود آورده‌اند.

---

[1] . Ihde
[2] . Rosenberger & Verbeek
[3] . post-phenomenology
[4] . virtual social networks

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

اینستاگرام[1] یکی از این شبکه های اجتماعی مجازی است که کاربرد آن اشتراک گذاری عکس و ویدیو است. دنبال کردن صفحات کاربران مختلف در سراسر دنیا و تعامل با آن ها از خدماتی است که این شبکه اجتماعی به صورت رایگان به کاربران خود ارائه می دهد. آمارها نشان می دهد که اینستاگرام در سال های اخیر از محبوبیت رو به رشدی به ویژه در میان نوجوانان برخوردار شده و از این منظر، از بسیاری از شبکه های اجتماعی مشابه خود نظیر فیس بوک پیشی گرفته است. فراگیر شدن این شبکه اجتماعی در دنیا و ایران، لزوم بررسی ابعاد گوناگون آن را ضروری می سازد. در این میان، دانش آموزان از این جهت که در سنین نوجوانی به سر می برند و در ابتدای راه استقلال فکری، کسب هویت و یافتن و ساختن فلسفه زندگی هستند، گروهی ویژه به شمار می آیند. توجه به منابع شکل دهنده به تجربه ودرک آن ها از امور مختلف به ویژه زندگی خوب اهمیتی بسیار دارد. دوران نوجوانی، به دلیل دگرگونی های جسمی، روحی، عاطفی و هیجانی، ذاتاً دورانی بحرانی است و می توان گفت یک چالش مهم برای پژوهش های تربیتی، درک پیامدهای فناوری در یادگیری، زندگی خوب و مشارکت دانش آموزان در جامعه است(یوهان، پلگر و یاکوبسن[2]، ۲۰۱۹). و باید به تغییراتی که این فناوری ها در زندگی و زیست جهان دانش آموزان پدید می آورند هوشیارتر بود. نظر به آنچه گفته شد و با توجه به دیدگاه هایدگر و آیدی مبنی بر اینکه اینستاگرام همچون نمودی از فناوری ارتباطی، برخی از جنبه های ادراک و تجربه ما آدمیان را تغییر می دهد، و موجب دگرگونی تجارب انسان در حوزه های گوناگون می شود، می توان این پرسش را مطرح کرد که دانش آموزان چه تجربه ای از معنای زندگی خوب، با واسطه گری اینستاگرام، دارند؟

برخی از پژوهش هایی که در راستای پژوهش حاضر انجام شدند عبارتند از: پژوهش دهقانی و همکاران(۲۰۱۹) که به این نتیجه رسیدند که باید چالش های

[1] .Instagram

[2] . Johan, Pelger , Jakobsson

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

شبکه های اجتماعی مجازی را به فرصت در آموزش و تربیت تبدیل کرد. گوندوز (۲۰۱۷) بیان می کند که سیستم های شبکه های اجتماعی اهمیت فزاینده ای در زندگی ما دارند، زیرا مکان هایی هستند که تجربیات زندگی ما را نمایش می دهند. گاک (۲۰۱۶)، در پژوهش خود نشان داده که فناوری های دیجیتالی و شبکه های اجتماعی تاثیر منفی بر تحصیل و عادات دانشجویان و دانش آموزان دارند. آچتر هویس (۲۰۰۲) به بررسی فلسفه فناوری برگمن و دیدگاه او درباره فناوری و زندگی خوب می پردازد. برگمن (۱۹۸۴) به بررسی ویژگی های فناورانه و پارادایم ابزار به عنوان پارادیم غالب زندگی معاصر نام می برد. کریمی و امین زاده(۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی تاثیر شبکه های اجتماعی بر ارتباط بین فردی دانش آموزان پسر در مقطع متوسطه دوم شهر جهرم پرداختند.

چارچوب نظری

بررسی تجربه دانش آموزان درباره معنای زندگی خوب به ویژه بررسی این تجربه با واسطه گری اینستاگرام، موضوع درخور پژوهشی است. برای این منظور در این مطالعه از سه گونه نظریه بهره گرفته شد. گونه نخست نوع نگاه به برنامه درسی است که ریشه در پدیدار شناسی دارد و در آن از برنامه درسی به مثابه تجربه زیست شده دانش آموزان نام برده می شود و بر این اساس هم تجربه های رسمی دانش آموزان و هم تجربه های غیر رسمی و بیرونی آن ها ارزشمند شمرده می شوند. گونه دوم نوع نگاه به فناوری را مشخص می کند. نظریه مبنایی این گونه، دیدگاه هایدگر درباره ماهیت فناوری است. به باور او فناوری ابزاری خنثی نیست. فناوری دارای ذاتی است که بودن ما را متأثر یا به تعبیر هایدگر بودن ما را پنهان می کند(هایدگر، ۱۹۷۷). آیدی با الهام از اندیشه های هایدگر، بر این باور است که فناوری واسطه درک ما درباره جهان می شود. در رویکرد پساپدیدارشناسی یک نوع فناوری در نظر گرفته می شود تا میزان تغییری را که این فناوری در تجربه یادگیرندگان و درک آنها از جهان ایجاد می کند بررسی کند. پرسش های اصلی فلسفه فناوری از منظر آیدی عبارتند از :فناوری در تجربه روزانه

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

زندگی چه نقشی دارد؟ و اینکه ساخته های بشری چگونه بر هستی انسان ها و روابط آن ها با جهان تأثیر می گذارند(وربیک، ۱۹۹۰). او از چهار نوع واسطه گری فناوری در درک ما از جهان شامل تجسد[۱]، هرمنوتیک[۲]، دگرگونی[۳] و پس زمینه[۴] سخن می گوید(آیدی، ۱۹۹۰). این که هر یک از این تجربه ها، چه درکی از جهان در اختیار ما می گذارند، از قلمرو مطالعه حاضر خارج است، اما آنچه باید اشاره کرد اینکه فناوری با واسطه گری خود در درک جهان، سبب می شود چنین تجربه ای خنثی نباشد. بر همین اساس می توان پرسید در فرایند استفاده از اینستاگرام چه دگرگونی هایی در تجربه انسان ایجاد می شود. در این باره آنچه در قلمرو این مطالعه، بررسی می شود، تجربه دانش آموزان درباره زندگی خوب است. بدین ترتیب از چشم اندازی که هایدگر و آیدی ایجاد کردند می توان به تغییراتی که اینستاگرام به عنوان یک فناوری در تجربه دانش آموزان از زندگی خوب به وجود می آورد، نگریست.

روش پژوهش

هدف این پژوهش، توصیف و فهم تجربه و معنای زندگی خوب دانش آموزان دختر متوسطه اول با واسطه گری اینستاگرام است. بر همین اساس روش پدیدارشناسی که در زمره پژوهش های کیفی است مناسب دانسته شد. پژوهش پدیدارشناسی به عنوان نوعی پژوهش تفسیری طبقه بندی شده است اما باید توجه داشت که در حقیقت نوعی پژوهش تفسیری است که متمرکز بر برداشت و تجربه انسانی است، و تلاشی منظم و دقیق برای درک و فهم عمیق تجربه است و به این پرسش ها پاسخ می دهد که پدیده تجربه شده چیست و برای افراد چه معنایی دارد(ویلیس، ۱۹۹۱

[1] . Embodiment
[2] . Hermeneutic
[3] . Alterity
[4] . Background

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

به نقل از فتحی واجارگاه، ۱۳۹۳). در این پژوهش نیز هدف فهم تجربه دانش آموزان درباره معنای زندگی خوب با واسطه گری اینستاگرام است.

بدین ترتیب با توجه به موضوع و هدف، نمونه گیری هدفمند انتخاب شد. با استفاده از این شیوه افراد نمونه مورد مطالعه به شکلی هدفمند و بر اساس معیارهایی چون جنسیت، نوجوانی، دانش آموز بودن و مدت زمان استفاده از اینستاگرام به تدریج انتخاب شدند. داده های این پژوهش از طریق مصاحبه های نیمه سازمان- یافته جمع آوری شد. در این پژوهش با هفت نفر از دانش آموزان دختر مقطع متوسطه اول شهرستان ایذه به صورت انفرادی مصاحبه شد. مصاحبه ها به صورت چهره به چهره در مدرسه انجام شد.

داده ها بر اساس روش کلایزی[1](۱۹۷۸) تحلیل شد که شامل خواندن یافته های مهم و هم احساس شدن با افراد شرکت کننده به منظور درک افراد و استخراج جملات مهم در رابطه با پدیده موردمطالعه، دادن مفاهیم خاص به جملات استخراج شده، دسته بندی مفاهیم و خوشه های به دست آمده، رجوع به مطالب اصلی و مقایسه داده ها، توصیف پدیده مورد مطالعه و سپس کدگذاری و استخراج مقوله های اصلی و زیر مقوله ها انجام گرفت.

برای روایی و دقت پژوهش، اعتبار[2]، اطمینان[3] و تأییدپذیری[4] داده ها(هالوی و ویلر[5]، ۲۰۰۲) یافته های پژوهش در اختیار مشارکت کنندگان گذاشته شد و هماهنگی یافته ها با تجربه های زیسته آن ها درباره استفاده از اینستاگرام و معنای زندگی خوب تایید شد. همچنین درگیری نظری و عملی دراز مدت پژوهشگر با

[1] . Collizzi
[2] . Credibility
[3] . Dependability
[4] . Confirm ability
[5] . Holloway & Wheeler

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

موضوع و داده ها و نیز تلاش برای بهره گیری از نظر متخصصین، اطمینان و تأیید پذیری یافته ها را تضمین کرده است.

جدول شماره ۱- مشخصات دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش

شماره دانش آموز	سن	جنسیت	مدت استفاده از اینستاگرام
۱	۱۵	دختر	۳ سال
۲	۱۵	دختر	۲ سال
۳	۱۵	دختر	۴سال
۴	۱۵	دختر	۳ سال
۵	۱۵	دختر	۲ سال
۶	۱۴	دختر	۲ سال
۷	۱۵	دختر	۳ سال

یافته ها

جدول شماره۲- مقوله های به دست آمده از مصاحبه ها

شهرت	افراط و تقلید	احساس ذهنی خوشایند	تجربه غرق شدگی
دانش آموز شماره ۱: فقط آدم باید معروف باشه... تمام فکر و ذکرم شده این که زندگی یه چیز بی معنی است و تنها چیزی که مهمه معروف شدنه. فقط آدم باید معروف بشه تا هیچ چیزی رو بهش تحمیل نکنن....»	دانش آموز شماره ۱: قبلا هدفم این بود که بود که معدلم بالا بره و برم رشته تجربی اما از وقتی با اینستاگرام آشنا شدم و شروع به فعالیت در اون کردم صبح تا شب پست نگاه می کنم، پست می ذارم، استوری نگاه می کنم، استوری می ذارم.	دانش آموز شماره ۱: وقتی تو اینستام حس خیلی خوبی دارم مخصوصا وقتی فالوورهام و لایک هام بره بالا...» دانش آموز شماره ۲: وقتایی که تواینستام همه چی خوبه بهم خوش می گذره.» دانش آموز شماره ۴: حس خوبی دارم وقتی تو اینستا	شرکت کننده شماره ۱: وقتی تو اینستا هستم برام مهم نیست چه اتفاقی می افته، اصلا متوجه نمی شم شاید مامانم سه بار چهار بار صدام می کنه. می گم یه دقیقه وایسا این فیلم تموم بشه... اون تموم می شه دوباره فیلم دیگه عکس دیگه و...

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

شهرت	افراط و تقلید	احساس ذهنی خوشایند	تجربه غرق شدگی
دانش آموز شماره ۳: شهرت خیلی برام جذابه. ورزش رو برای این انتخاب کردم که مشهور و معروف بشم مثل ورزشکارای تیم ملی.» دانش آموز شماره ۶: مهم ترین هدف تو زندگی برام معروف شدنه. دانش آموز شماره ۷: خیلی برام اهمیت داره که فالوورم بره بالا. کامنت، لایک، همه خیلی مهمن. تو فضای مجازی هر کی فالوورش بره بالا شناخته شده ترهست. خوب این از همه چی برام مهم تر شده.»	هر چالشی برام جذابه چند بار نگاه می کنم دانلود می کنم، آهنگ ها رو دانلود می کنم، آهنگ ها رو حفظ می کنم...هر کاری می کنم تا لایک بخورم.» دانش آموز شماره ۳: دوست دارم همه چیز رو تو اینستاگرام ببینم. پیج سلبریتی ها رو خیلی می بینم می خوام ببینم چه پستی می ذارن.» دانش آموز شماره ۴: « به آهنگ گوش می دم همش هندزفری تو گوشمه. تو فضای مجازی می چرخم.» دانش آموز شماره ۶: روزانه کارم شده این که عکس بذارم، استوری بذارم ببینم این میره کجا اون میره کجا مسخره کنم، می خوام ببینم نظر بقیه چیه.... دانش آموز شماره۷: «	هستم فکر کن تو اتاقت نشستی فیلم نگاه می کنی آهنگ گوش میدی یا طراحی چهره و لباس می بینم یا یه متن قشنگ فلسفی و هنری. دانش آموز شماره ۶: حس خوبیه دیدن کارای دیگران مثلا بعضیا بودن حتی خانواده خودشون رو مسخره می کردن.	شرکت کننده شماره ۲: پست ها و پیج ها تمومی ندارن همینجوری هر چی جلوتر میریم بیشتر غرقشون میشیم. شرکت کننده شماره ۳: من وقتی تو اینستام اونقدر برام جذابه که اصلا یادم میره بخوابم همینجوری ادامه می دم می بینم یهوساعت شش صبح شده. شرکت کنند شماره ۵: وقتی میری تو فضای مجازی دیگه نمی تونی بزنی بیرون. میگی بقیه رو هم نگاه کنم بعد می بینی کلی وقتت رفته.» شرکت کننده شماره ۶: میگفتم یه دقیقه برم چک کنم بعد میرم درسم رو می خونم.. اون یه دقیقه حتی سه چهار ساعت طول می کشید.» شرکت کننده شماره ۷: فضای اینستا خیلی

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

شهرت	افراط و تقلید	احساس ذهنی خوشایند	تجربه غرق شدگی
	هر روز با دیگران چت می کنم فرقی نمی کنه پسر باشه دختر باشه. با دوستام. عکس آدم های معروف رو می بینم.		جذابه. آدم میگه پنج دقیقه میرم می بینی کل روز رو تو اینستایی... اصلا متوجه دوروطرافم نیستم، شاید مامانم صدبار صدام کنه اصلاً متوجه نمیشم. یعنی غرقم تو فضای مجازی.

افت تحصیلی	روابط خانوادگی	یافتن مسیر شغلی	کسب مهارت
شرکت کننده شماره ۱:« قبل از اینکه گوشی داشته باشم بیشتر درس می خوندم بیشتر به فکر آینده بودم اما از وقتی گوشی گرفتم دیگه مثل قبل درس نمی خونم. قبل از نصب اینستاگرام عاشق درس خوندن مخصوصا ریاضی و علوم بودم اما بعد از اینکه اینستا نصب کردم دیگه درس نمی خوندم بعضی وقتا شب امتحانی بودم لای کتاب رو باز نمی کردم	دانش آموز شماره ۱:دوست ندارم بیرون برم اصلا میلی به بیرون رفتن ندارم...قبلا بیشتر با مامانم حرف می زدم. اما از وقتی اینستاگرام نصب کردم دیگه نه. دیگه برام اهمیتی نداشت.» دانش آموز شماره ۳ « اون موقع که تو اینستا هستم اصلا با خانواده م کاری ندارم. تنها تو اتاق.» دانش آموز شماره ۴:« من بیشتر اوقات با	دانش آموز شماره ۲:« مهم ترین هدفم اینه که یه عکاس و طراح لباس خوب بشم. تو اینستا با طراحی لباس آشنا شدم.» دانش آموز شماره ۴: قبلا علوم و ریاضی بیشتر دوست داشتم اما بیشتر پیج هایی که می دیدم آموزش طراحی چهره و لباس و ادیت عکس بود. میشه گفت اگه من این پیج ها رو نمی دیدم شاید سمت هنر نمی رفتم الان حتی می خوام رشته	دانش آموز شماره ۲: می خوام با یکی از دوستانم یه پیج عکاسی بزنیم ما نمونه کارهامون رو می ذاریم، خیلی از دوستام منتظرن من پیج عکاسیم رو بزنم.» دانش آموز شماره۳: « خیلی وقت ها فیلم های ورزشی تمرین بدمینتون، والیبال و... میذارم می بینم. تکنیک ها رو یاد می گیرم. » دانش آموز شماره ۴:« از کلیپ های آموزشی

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

افت تحصیلی	روابط خانوادگی	یافتن مسیر شغلی	کسب مهارت
بعدش هم گند می زدم به امتحان.» شرکت کننده شماره ۲:« وقتایی که گوشی دستمه کلا بی خیال درس خوندن میشم. در طول سال تحصیلی به خودم می گم گوشی دستم باشه هم می تونم درس بخونم ولی نتونستم و نمره هام خیلی کم شد.» شرکت کننده شماره۴: « زمانی که صرف اینستا میکردم خیلی زیاد بود همین باعث می شه از درس هام عقب بمونم و نمره هام از قبل کمتر بشه.» شرکت کننده شماره ۵:« وقتم خیلی تلف میشه و این باعث میشه دیگه وقت نکنم درس بخونم و نمره هام کمتر شده.» شرکت کننده شماره ۶: « وقتی که می ذاشتم برای درس خوندن	گوشیم هستم ارتباط خاصی با خانوادم ندارم میشه گفت من برا خودم تنهام.» دانش آموز شماره ۷:« ارتباطم خیلی با خانوادم کمتر شده. نصف روز رو تو اتاقم می گذرونم تو اینستا. مامانم میگه تو اصلا از ما فاصله گرفتی. انگار اتاقت شده یه خونه جدا.»	هنر رو برای دبیرستان انتخاب کنم.» دانش آموز شماره ۵:« دوست دارم برم رشته عکاسی. از اینستا تاثیر گرفتم و خیلی چیزا درباره عکاسی یاد گرفتم...» دانش آموز شماره ۷:« من از موقعی که یادم هست می گفتم میخوام رشته تجربی بخونم اما از پارسال نظرم تغییر کرد گفتم انسانی. پیج یه قاضی رو دنبال می کردم با وکالت آشنا شدم. خیلی خوشم اومد.»	استفاده می کنم. همینطور که داشتم تو اینستا می گشتم با یه پیج آشنا شدم که ادیت عکس بود منم یاد گرفتم. حالا بیشتر اوقات دوستام عکساشون رو میدن به من که ادیت کنم.»

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

افت تحصیلی	روابط خانوادگی	یافتن مسیر شغلی	کسب مهارت
خیلی کم تر شده نسبت به سال قبل و همین باعث شده تو بعضی درسای سخت مثل ریاضی و علوم نمره هام کمتر بشه.» شرکت کننده شماره ۷:« من دختری بودم که حتی تا پارسال سر بیست و پنج صدم نمره کم گرفتن گریه می کردم اما الآن برام مهم نیست. نمره های پارسالم از امسال خیلی بهتر بود. وقتی که می خوام درس بخونم کتاب که باز می کنم صفحه اینستا جلوم میاد.می خوام درسم بخونم میگم برم تو اینستا دنبال مطلب درسی بگردم.»			

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

جدول شماره ۳- طبقه بندی مفهومی داده ها

عناصر زندگی خوب / تجربه دانش اموزان	جهت گیری ها	رفتارها	تجربه ها	عملکرد
	شهرت، تغییر نگرش درباره امور مختلف چون تحصیلات و زندگی خوب ، تغییر باورها و ارزش ها	افراط و تقلید	احساس ذهنی خوشایند، تجربه غرق شدگی	افت تحصیلی، روابط خانوادگی، یافتن مسیر شغلی، کسب مهارت ،

تحلیل داده ها

در گام نخست ادراک و تجربه دانش آموزان از مفهوم زندگی خوب با واسطه گری اینستاگرام، در هشت مقوله دسته بندی شد. هشت مقوله به دست آمده عبارتند از: شهرت، افراط و تقلید، احساس ذهنی خوشایند، تجربه غرق شدگی، افت تحصیلی، روابط خانوادگی، یافتن مسیر شغلی و کسب مهارت ها. سپس این هشت مقوله در چهار طبقه مفهومی جهت گیری ها، رفتارها، تجربه ها و عملکردها قرار گرفتند. **یکی از راه های تشخیص فلسفه زندگی خوب افراد این است که ببینیم جهت گیری ها، رفتارها، تجربه ها و عملکرد آن ها در زندگی چگونه است.**

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

جهت گیری ها[1]

به معنای اولویت های شخصی، دلایل، انگیزه ها، ارزش ها و اهداف پشت سر رفتارهای انتخاب شده فردی هستند. به عبارتی دیگر « چرایی» رفتار رامشخص می کند؛ و بر متغیرهایی که رفتارهای شخص را هدایت می کند و سازمان می دهد متمرکز است. این متغیرها اغلب به عنوان پیش بینی کننده های رفتار بررسی می شوند(هوتا، ۲۰۱۶). در بررسی داده هایی که از مصاحبه با دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش انجام گرفت روشن شد که جهت گیری این دانش آموزان در زندگی به سمت شهرت و معروف شدن است، همان جهت گیری و هدفی که بیشترین طرفدار را در شبکه اجتماعی اینستاگرام دارد. نمود چنین جهت گیری هایی را می توان هم در نگرش ها و هم در رفتارهای دانش آموزان مشاهده کرد. از جمله: تغییر نگرش درباره مفاهیم مختلف همچون تحصیلات،شهرت و زندگی خوب؛ تغییر در باورها و ارزش ها و در الگو گرفتن از سلبریتی ها و فضای مجازی. سلبریتی[2] ، واژه ای انگلیسی است و در فارسی به معنای شخص نامدار و معروف، عضوصنوف ممتاز اجتماع، ستاره یا شخصیت برتر جماعت به کار می رود. این کلمه عموماً به ستارگان ورزشی و هنرمندان، خصوصاً سوپراستارهای سینما اطلاق می شود، زیرا این دو گروه معمولاً بیش از سایر گروه های شهرت دیده می شوند و شناخته شده هستند. علی رغم اینکه علاقه به شهرت و سلبریتی شدن در جوامع و به ویژه درمیان جوانان در حال گسترش است اما این موضوع هنوز جای خود را در مباحث دانشگاهی باز نکرده است. به گفته فریس(۲۰۰۷) تا همین اواخر، در حلقه‌های جدّی دانشگاهی شهرت و سلبریتی موضوعاتی مبتذل تلقی می‌شدند که برای درک جامع جهان اجتماعی اهمیتی ندارد. در مطالعات کنونی درباره پدیده سلبریتی دو دیدگاه غالب وجود دارد. اول سلبریتی به عنوان آسیب شناسی و دوم سلبریتی به عنوان کالا. محققان و منتقدان اجتماعی تمایل

[1] . Orientations
[2] . Celebrity

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

دارند تا از این پیش‌فرض آغاز کنند که شهرت و سلبریتی در تمامیِ اشکالش، بد، فاسد و به عبارت دیگر تحقیرشدنی است. برای نمونه گابلر (۱۹۹۹ به نقل از فریس، ۲۰۰۷) یکی از افرادی است که پرسش ارتباط بین شهرت امروزی و موفقیت واقعی را طرح می‌کند. طبق نظر این نظریه پردازان، سلبریتی بودن در جامعه معاصر لزوما به این معنی نیست که یک فرد در مقایسه با میانگین افراد آن جامعه از استعداد، مهارت، ذکاوت یا سایر موهبت‌ها برخوردار است، این صرفا به این معنی است که یک نفر به شکل موفقیت آمیزتری بسته بندی شده، تبلیغ شده و توده تشنه را جذب کرده است. مارشال[1](۲۰۱۵) از جمله کسانی بود که ایده سلبریتی به مثابه کالا را توسعه داد. او معتقد است که کالایی‌شدنِ سلبریتی صرفا نشانه قدرت بالای سرمایه‌داری برای کالا کردن همه افراد است. بنابراین سلبریتی‌ها تجسّم دو ایدئولوژی مسلط فردگرائی و سرمایه داری بازار در فرهنگ غربی معاصرند. جدای از مباحث نظری پدیده سلبریتی، آنچه جالب است اینکه ازدیدگاه دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش شهرت خوب است، جذاب است و حلال مشکلات و سلبریتی شدن نهایت آرزوی آن ها و مهم ترین هدف آن ها در زندگی. جهت گیری همه آن ها مشهور شدن است فقط تفاوت در انتخاب مسیر است که یکی آن را در هنر می بیند و دیگری ورزش. و همچنان که پیش از این گفته شد، بر بنیاد تجربه های این دانش آموزان می بینیم فناوری خنثی نیست بلکه دارای بار ارزشی و فرهنگی ویژه خود است. شبکه مجازی اینستاگرام نیز به عنوان نمونه ای از فناوری های ارتباطی بر اساس ساختار و تعاریف خود، دارای ارزش‌های مختلف فرهنگی، سیاسی و اجتماعی است. بر بنیاد تجربه دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش ارزش های این شبکه مجازی و گفتمان حاکم بر آن در شکل‌دهی به دیدگاه آن ها درباره زندگی خوب، سبک زندگی و هویت نقش مهمی ایفا می‌کند. شهرت و سلبریتی شدن به جهت گیری و هدف اول زندگی این دانش آموزان تبدیل می شود. دختر نوجوانی که تا پیش از این پوشش برایش اهمیت داشت به گفته خود وقتی می بیند در اینستاگرام بی حجاب بودن باعث بالا رفتن دنبال کنندگانش می

[1] . Marshall, P. David

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

شود، در ابتدا دیدگاهش و سپس عملش را در این باره تغییر می دهد. در حوزه باورها و اعتقادات دیگر نیز با خواندن متن هایی که در اینستاگرام می خواند با چالش جدی مواجه می شود.

دانش آموز نوجوانی که در ابتدای راه استقلال فکری، کسب هویت و نیز فلسفه زندگی است، وارد فضای بی انتها و بدون مرز اینستاگرام می شود و با کسب تجربه های تازه، با چالش جدی در باورها و اعتقاداتش مواجه می شود. در برنامه درسی ملی تصریح شده است که برنامه درسی به مجموعه فرصت های تربیتی نظام مند و طرح ریزی شده و نتایج مترتب بر آنها اطلاق می شود که متربیان با تکوین وتعالی پیوسته هویت خویش مرتبه قابل قبولی از آمادگی برای تحقق حیات طیبه در همه ابعاد را به دست آورند(۱۳۹۰: ۳۷۲). اما بررسی تجربه بیرونی و غیر رسمی این دانش آموزان نشان از شکافی بسیار با هدف های تصریح شده در برنامه درسی رسمی دارد. برنامه درسی بیرونی همچنان که گفته شد یکی از انواع برنامه درسی است که شامل مجموعه آموخته ها و الگوهای یاددهی- یادگیری است که در فضای خارج از مدرسه روی می دهد. این نوع برنامه درسی گاه ممکن است ادامه یادگیری های دانش آموزان از برنامه درسی قصد شده و رسمی باشد که در این صورت به عنوان مکمل برنامه رسمی عمل می کند و گاه ممکن است تدوام ناقصی از یادگیری های دانش آموزان باشد و حتی ممکن است در تضاد با برنامه درسی رسمی و قصد شده باشد. تجربه دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش نشان دهنده وضعیت تضاد با برنامه درسی رسمی و قصد شده است چرا که جهت گیری آن ها در زندگی نه حیات طیبه، بلکه زندگی خوبی است که سلبریتی های اینستاگرام آن را جهت دهی می کنند.

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

رفتارها[1]:

محتوای رفتاری و فعالیت هایی که یک شخص در طول روز درگیر آن هاست. به عبارتی دیگر «چه» رفتار را مشخص می کند(هوتا، ۲۰۱۶). از دیدگاه این دانش آموزان زندگی خوب در معروف شدن است و برای معروف شدن باید همان افکار، رفتار و به طور کلی سبک زندگی آدم های معروف یا به بیان آن ها سلبریتی ها را داشت. داشتن جهت گیری چون مشهور شدن باعث درگیر شدن دانش آموزان در رفتارهایی است که آن ها را به این هدف نزدیک می کند. افراط، روزمرگی و تقلید مقوله های اصلی رفتارهای این دانش آموزان است. افراط در استفاده از **اینستاگرام** و تقلید کارهای سلبریتی ها. فریس(۲۰۰۷) از افراط پرهزینه و خطرناکی انتقاد می‌کند که مردم برای مشهور شدن یا شناختن سلبریتی‌ها صرف می‌کنند. برودی(۱۹۹۷به نقل از فریس، ۲۰۰۷) علاقه‌مندی غیر منطقی امروزی به سلبریتی را به مثابه فقدانِ غرور و مسئولیت فردی»می‌داند.

بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ساحت های ششگانه تعلیم و تربیت عبارتند از: اعتقادی، عبادی و اخلاقی؛ اجتماعی و سیاسی؛ زیستی و بدنی؛ زیباشناختی و هنری؛ اقتصادی و حرفه ای و علمی و فناورانه، که در هدف گذاری برنامه های درسی و تربیتی، شکوفایی فطرت و دستیابی به شئون مختلف حیات طیّبه، جامعیت، یکپارچگی و توجه متوازن به این ساحت های شش گانه مبنا قرار گرفته است (۱۳۹۱: ۱۵). اما به نظر می رسد در تجربه بیرونی دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش چندان نشانی از جامعیت و یکپارچگی و توجه متوازن به این ساحت های شش گانه دیده نمی شود بلکه آن ها به دلیل علاقه افراطی که به شهرت پیدا کرده اند درگیر رفتارهایی هستند که ممکن است آن ها را از مسؤلیت های اصلی آن ها و نیز از این هدف های تصریح شده در برنامه درسی رسمی دور

1 . Behaviors

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

کند. داشتن چنین رفتارهایی فقط بر بنیاد جهت گیری و اولویتی که این دانش آموزان با واسطه گری اینستاگرام در زندگی پیدا کردند قابل توجیه است.

تجربه ها

تجربه ها به معنای داشتن احساسات ذهنی، احساسات و ارزیابی های شناختی- عاطفی. برای مثال احساس معنی/ارزش یا احساس عاطفی مثبت است(هوتا، ۲۰۱۶). بر بنیاد گفته های دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش تجربه های آن ها در دو مقوله احساسات ذهنی خوشایند و تجربه غرق شدگی قابل بررسی است:

دانش آموزانی که در این پژوهش مشارکت داشتند اذعان کردند زمانی که در فضای اینستاگرام به سر می برند هیجان های مثبتی را تجربه می کنند. آن ها از احساس خوبی که موقع بودن در شبکه اینستاگرام هستند می گویند. عجیب تر این که از تجربه و حسی همچون غرق شدن در فضای آن گفتند، همان که در متون تربیتی فلو[1] گفته می شود و به معنای درگیر شدن دانش آموزان با فعالیت های آموزشی و تربیتی است به گونه ای که متوجه گذر زمان نشوند و در حقیقت به معنای داشتن جذابیت این فعالیت ها برای دانش آموزان است. همچنان که می بینیم به طرز شگفت انگیزی همه این دانش آموزان تجربه غرق شدگی در فضای اینستاگرام را داشتند. و این جای بسی تأمل دارد که اینستاگرام و شبکه های مجازی دیگر از چه تکنیک ها و فنونی بهره می برند که می توانند این چنین دانش آموزان را در جاذبه خود غرق کنند اما برخی از نظام های آموزش و پرورش با این قدمت و پیشینه هنوز نتوانسته اند چنین کاری انجام دهند. اینجا می توان به ویژگی شفافیت در فناوری مورد استفاده دانش آموزان نیز اشاره کرد. در پساپدیدارشناسی مفاهیم بسیاری توسعه یافته اند که مفهوم چندگانگی[2] و شفافیت[3] از مفاهیم اصلی و محوری آن می باشد. آیدی از واژه شفافیت برای اشاره به درجه ای از کاربرد فناوری استفاده می کند که در آن فناوری بدنمند شده به پیش زمینه تجربه

1 . flow
2 . Multistability
3 . transparency

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

عقب نشینی می کند و فرد متوجه حضور آن نمی شود. وقتی که فرد به میزان زیادی به استفاده از یک فناوری مشخص عادت کرده است، یک فناوری می تواند با درجه بالایی از شفافیت بدنمند شود(آیدی، ۱۹۹۰).

عملکردها[1]

یعنی توانایی ها، دستاوردها(هنرها- فضیلت ها- کمالات) و عادات سالم که غالبا پس از یک دوره طولانی از جهت گیری ها و رفتارها پدیدمی آیند(هوتا، ۲۰۱۶). **همچنان که گفته شد یکی از راه های تشخیص فلسفه زندگی خوب افراد این است که ببینیم جهت گیری ها، رفتارها، تجربه ها و عملکرد آن ها چگونه است. مقوله هایی چون: افت تحصیلی، روابط خانوادگی، انتخاب رشته و مسیر شغلی و کسب مهارت ها، زیرمقوله عملکرد دانش آموزان قرار می گیرند. که آن هم به دو صورت کاهشی/ افزایشی یا منفی و مثبت تقسیم بندی شده است.** هر چند در تعریف ذکر شده در بالا عملکرد فقط در سطح مثبت مورد نظر است اما در بررسی عملکرد دانش آموزانی که در این پژوهش مشارکت داشتند هم تجربه های کاهشی و هم تجربه های افزایشی آنها بررسی شد.

همان گونه که پیش تر گفته شد کاربرد هر فناوری در عین اینکه باعث افزایش در یک زمینه زندگی انسان می شود، یک جنبه از زندگی انسان را کاهش می دهد. این ساختار افزایشی کاهشی، دوگانه ای است که در حوزه های گوناگون می تواند دیده شود. بر این اساس عملکرد دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش از دو بعد تجربه های افزایشی و تجربه های کاهشی بررسی می شود. تجربه های کاهشی دانش آموزان در سطح عملکرد در دو بخش: افت تحصیلی و روابط خانوادگی قابل بررسی است.

یکی از تجربه های کاهشی دانش آموزان در سطح عملکرد، داشتن افت تحصیلی است. این اصطلاح برای نشان دادن موقعیت فعلی یادگیری و نتایج دانش آموز نسبت به زمان های مشابه قبلی است. بدین معنا که اگر سطح نمره ها و یادگیری دانش آموزی در

1 . Functioning

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

مقایسه با ماه یا سال قبل خود پایین بیاید می گوییم دانش آموز دچار افت تحصیلی شده است. این پدیده به عوامل گوناگونی بستگی دارد. دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش یکی از عوامل اصلی افت تحصیلی خود را استفاده از شبکه مجازی اینستاگرام می دانند. یانگ (۲۰۰۰)، در تحقیقات خود دریافت که ۵۸ درصد دانش آموزان پس ازاستفاده زیاد از حد اینترنت در عادت های مطالعه خود دچار افت شدند و نمرات آن ها به طور قابل ملاحظه ای کاهش پیدا کرده و میزان غیبت های این دانش آموزان افزایش یافت.

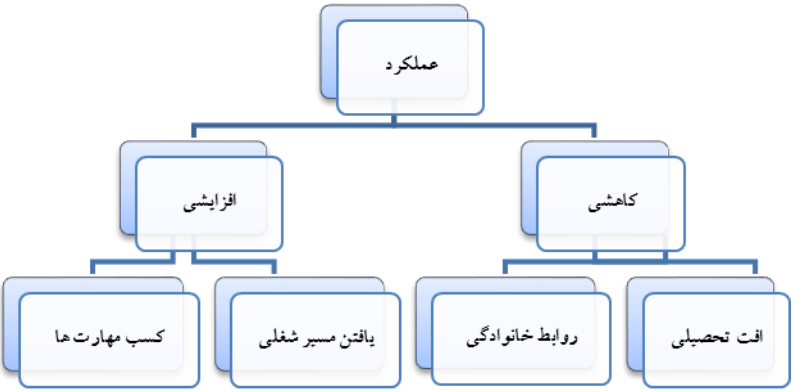
بخش دیگری از تجربه های کاهشی دانش آموزان در سطح عملکردی مربوط به ارتباطات خانوادگی و ارتباط با اطرافیان است که به دنبال استفاده از اینستاگرام کاهش یافته است. تأملات نظری و یافته های تجربی، رویکردهای متفاوتی در این خصوص اتخاذ کرده و به گزاره های متفاوت و حتی متناقضی در خصوص پیامدهای حضور و مصرف رسانه های نوین در فضای تعاملات خانوادگی رسیده اند. برخی بر این باورند که فناوری های نوین رسانه ای همچون اینترنت، موبایل، کامپیوتر و ... به عنوان عامل و نیرویی منفی مانع روابط خانوادگی بوده و با تهی کردن روابط اجتماعی به انزوای اجتماعی خانواده از یکدیگر و فاصله گرفتن خانواده ها از جهان بیرون منجر شده اند(استول، ۱۹۹۵). در تجربه این دانش آموزان کم شدن ارتباطات خانوادگی و دوستانه به روشنی دیده می شود. بهترین تصویر را در این باره می توان این جمله دانست« مامانم میگه تو اصلا از ما فاصله گرفتی. انگار اتاقت شده یه خونه جدا.» استفاده از شبکه مجازی اینستاگرام گر چه باعث کاهش عملکرد دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش در زمینه های گفته شده گردید، اما در زمینه هایی دیگر باعث افزایش و تقویت عملکرد آنها شده است. تجربه های افزایشی دانش آموزان در سطح عملکرد را می توان در دو بخش انتخاب رشته و یافتن مسیر شغلی و کسب مهارت بررسی کرد:

یافتن مسیر شغلی

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

یکی از مهم ترین انتخاب های دانش آموزان در دوران متوسطه اول، انتخاب رشته تحصیلی است. بسیاری از برنامه های درسی دوران متوسطه اول بر بنیاد چنین هدفی طراحی و تدوین شده است. از جمله: اختصاص ساعت های بیشتر به مشاوره تحصیلی و شغلی در این دوران، ارسال دستورالعمل ویژه هدایت تحصیلی به مدارس، برگزاری کارگاه های تخصصی هدایت تحصیلی و انتخاب رشته از سوی مشاوران مدارس برای دانش آموزان، والدین و دبیران، اختصاص بخش هایی از کتاب های درسی از جمله پودمان های کار و فناوری به بحث هدایت تحصیلی و انتخاب رشته و اقدامات و برنامه های دیگری در همین زمینه. اما آنچه برای پژوهشگر که خود مشاور تحصیلی و شغلی در مدارس متوسطه است، جالب و قابل توجه است اینکه تجربه و عملکرد این دانش آموزان برای انتخاب رشته و یافتن مسیر شغلی چگونه با واسطه گری اینستاگرام دچار این تغییرات شده است که حتی قوی تر از کارگاه های تخصصی و برنامه های ویژه آموزش و پرورش در این زمینه بوده است. جالب تر اینکه سمت و سوی این گرایش ها در انتخاب رشته بیشتر به سمت رشته های هنری است. دانش آموزان از این شبکه به عنوان فناوری آموزشی بهره برده اند و حتی باعث یافتن مسیر شغلی آن ها شده است. این مساله را می توان با توجه به ویژگی چندگانگی که در فناوری وجود دارد توضیح داد. بدین گونه که بخش مرکزی فلسفه فناوری آیدی، این ادعای او است که یک فناوری می تواند به روش های مختلف و برای اهداف مختلف بدنمند(تجسد) شود. او این را چندگانگی می خواند. براساس نظر آیدی هیچ کدام از فناوری ها، کاربردی انحصاری ندارد، و این توانایی را دارد که به چندین زمینه تعلق داشته باشد(آیدی، ۱۹۹۰). تجربه های این دانش آموزان نیز نشان دهنده این ویژگی فناوری است. می بینیم که اینستاگرام به عنوان یک شبکه اجتماعی مجازی که در آن افراد فیلم ها و عکس های خود را به اشتراک می گذارند، کاربرد متفاوت و چندگانه ای را در زمینه های مختلف پیدا کرده است. بخش دیگری از تجربه های افزایشی دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش در سطح عملکرد ایجاد یا تقویت مهارت های هنری و ورزشی در آنان است.

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

نمودار شماره ۱- عملکرد دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش

بحث و نتیجه گیری

پرسش اصلی این پژوهش تجربه دانش آموزان دختر از معنای زندگی خوب، با واسطه گری اینستاگرام بود؛ در پاسخ تجربه آن ها در هشت مقوله شهرت، افراط و تقلید، احساس ذهنی خوشایند، تجربه غرق شدگی، افت تحصیلی، روابط خانوادگی، انتخاب رشته و مسیر شغلی و کسب مهارت ها، دسته بندی شد. سپس این هشت مقوله در چهار طبقه مفهومی جهت گیری ها، رفتارها، تجربه ها و عملکردها قرار گرفتند که نشان دهنده تجربه و معنایی لذت گرا و خواسته محور از زندگی خوب نزد دانش آموزان است. بدین ترتیب که جهت گیری آن ها در زندگی به سمت شهرت است و سلبریتی شدن و این جهت گیری مبنایی است برای انجام رفتارهایی که آن ها را به چنین هدفی نزدیک می کند. همچنین در این بخش شاهد تغییراتی در نگرش ها و باورهای دانش آموزان درباره مسائل مختلف اعتقادی و غیر اعتقادی هستیم. استفاده از اینستاگرام همچنین کاهش ها و افزایش هایی را در سطح عملکرد برای دانش آموزان داشته است. به گونه ای که باعث تقویت برخی مهارت های هنری و ورزشی و نیز انتخاب رشته و یافتن مسیر شغلی آن ها شده است. از سویی دیگر جنبه هایی از زندگی آن ها را نیز کاهش داده است از جمله: افت تحصیلی و روابط خانوادگی. سرانجام می توان این گونه گفت که بر اساس تجربه های دانش آموزان شرکت کننده در این

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

پژوهش معنایی که آن ها از زندگی خوب با واسطه گری اینستاگرام دارند معنایی لذت گرا و خواسته محور است. برای نمونه دانش آموزی که تا قبل از استفاده از اینستاگرام می گوید من در زندگی هدف داشتم، هدفم درس خواندن و موفقیت در درس ها بوده است در موقع استفاده از اینستاگرام دیگر هیچ هدفی ندارد و همه چیز برایش بی معنی می شود جز احساس خوب و خوش در همان موقع و به بعد از آن زمان نمی اندیشد. آینده نگری برای او جای خود را به آنی نگری می دهد. در تجربه دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش می بینیم که آن ها در طول روز درگیر رفتارهایی هستند که نسبتی با رشد و کمال فردی آن ها ندارد و خود نیز به این امر آگاهند. دانش آموزی دیگر می گوید « رسیدن به خواسته هام یعنی زندگی خوب» و این دقیقا تعریفی است که در انگاره ترجیح از زندگی خوب می شود. همچنین دانش آموزی که می گوید «خوشگذرونیه خودم برام مهمه و نه چیز دیگر»، رویکردی لذت گرا دارد چرا که در این رویکرد خوشی و لذت همان خوبی است و زندگی خوب یعنی زندگی لذت بخش. اینستاگرام به عنوان یک شبکه اجتماعی مجازی همچون ابزاری نیرومند تجربه و ادراک دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش را شکل داده است. همان معنایی که هایدگر از به کاربردن واژه ای چون« گشتل» برای فناوری در نظر داشت. هایدگر ذات فناوری نوین را خنثی نمی داند. او واژهٔ آلمانی گشتل به معنی قالب و قفسه را ذات فناوری نوین خوانده و بر این باور است که ذات فناوری نوین قالب بندی کردن و شکل دادن است، که نه تنها اشیاء بلکه انسان ها را نیز دربر می گیرد. این شبکه اجتماعی به صورتی دقیق در حال شکل دادن و قالب بندی تجربه دانش آموزان در زمینه های گوناگون است. به نظر می رسد اینستاگرام برای دانش آموزان نوجوان جذابیت بسیاری دارد. دانش آموزانی که در دوران گذر از کودکی به بزرگسالی و استقلال فکری و عاطفی از خانواده به سر می برند. این نوجوانان در هیاهوی فضای شبکه های اجتماعی به ویژه شبکه اجتماعی اینستاگرام نخست از خود یعنی آن تعریفی که از خود و خواسته های خود داشتند به گونه ای تخلیه شدند، سپس بر بنیاد همزادپنداری با افراد پرطرفدار و مشهور شبکه های اجتماعی چون اینستاگرام به

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

بازتعریف خود پرداختند. در این تعریف جدید، خود ایده آل آن ها نه پزشک و معلم- ایده آل های کودکی آن ها- که عکاس و طراح لباس و ورزشکار است. همان قهرمانان شبکه های اجتماعی مجازی. بر بنیاد تجربه شرکت کنندگان در این پژوهش، آن ها در حسرت زندگی خوبی هستند که در شبکه های اجتماعی تعریف و ترویج می شود و از تفاوت زیادی که میان سبک زندگیشان با سبک زندگی ایده آل تعریف شده در اینستاگرام وجود دارد ناراضی اند. بنابراین ما طیفی از دگرگونی ها را در تجربه و ادراک این دانش آموزان از زندگی خوب با واسطه گری اینستاگرام می بینیم که بدون نوشتن هیچ سند بنیادین عریض و طویلی به وجود آمده است و تا زمانی که ما دلمان را به نوشتن سندهایی صرف خوش می کنیم فناوری های مدرن آرام آرام و گاهی به سرعت تجربه و دیدگاه دانش آموزان را درباره مسائل گوناگون و از جمله موضوع کلیدی زندگی خوب شکل می دهند. این مسأله ضرورت توجه بیش از پیش را به بررسی برنامه درسی غیررسمی و بیرونی دانش آموزان به ویژه دگرگونی هایی که شبکه های مجازی بر درک و دیدگاه نوجوانان درباره امور مختلف دارند، می طلبد.

منابع

- دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش(۱۳۹۱) برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران مصوبه اسفند . تهران: شورای عالی آموزش و پرورش با همکاری سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.
- دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش۰ ۱۳۹۰) مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران، مصوبه آذرماه. تهران: وزارت آموزش و پرورش با همکاری شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- فتحی واجارگاه، کوروش(۱۳۹۳) ، برنامه درسی به سوی هویت های جدید، تهران، آییژ.
- فریس، کری ا.(۱۳۹۴). جامعه شناسی سلبریتی، ترجمه: فردین علیخواه، قابل دسترس در : http://anthropology.ir/article/30729

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

- ضرغامی، سعید. (۱۳۹۶) ، تحلیل و ارزیابی ماهیت ارتباط مجازی معلم و فراگیران در نسل نو یادگیری الکترونیکی: مطالعه موردی موک ها، مبانی تعلیم و تربیت ۷(۲) ۳۶-۲۵، مشهد.

- Achterhuis, Hans (2002), Borgmann, ***Technology and the Good Life?*** **and** ***theEmpirical Turn for Philosophy of Technology***, Techné 6:1 Fall 2002.

- Bishop, Michael, A. (2015), *The Good life, Unifying the Philosophy and Psychology of Well-Being*, Oxford University press.

- Brey, P. (2012). ***Well-Being in Philosophy, Psychology, and Economics***. In Brey, P., Briggle, A. & Spence, E. (Eds.), The Good Life in a Technological Age (pp. 15-34). Routledge.

- Borgmann, A. (1984), ***Technology and the Character of Contemporary Life***, Chicago: University of Chicago Press.

- Collizzi, P. (1978) ***Psychological Research as the Phenomenologist Views It***, New York: Oxford University Press.

- Dehghani.A,J.K,M.D,(2019) ,Experiences of students and faculty members about using virtual social networks in education: A qualitative content analysis, ***Journal of Advances in Medical Education & Professionalism***, April 2019; Vol 7 No 2.

- Fletcher, G. (2016) The Philosophy of Well-Being: An Introduction, ***The Routledge Handbook of Philosophy of Well-Being.***

- Ferris, kerry. o**,(2007) The Sociology of Celebrity**, http//doi.org/101111/j.1751-9020.

- Gok, Tolga (2016), The Effects of Social Networking Sites on Students' Studying and Habits, ***International Journal of Research in Education and Science***, Volume 2, Issue 1, Winter 2016, 93-84.

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

- Gündüz, Uğur, (2017), The Effect of Social Media on Identity Construction, **Mediterranean *Journal of Social Sciences***, Vol 8 No 5, 92-85.

- Heidegger, M. (1977). ***The Question Concerning Technology and Other Essays***, New York: Harper Torchbooks.

- Huta, V(2016), Eudaimonic and Hedonic Orientations: Theoretical Considerations and Research Findings**,** J. Vittersø (ed.), ***Handbook of Eudaimonic Well-Being, International Handbooks of Quality-of-Life***, DOI 10.1007/978-3-319-42445-3_15.

- Holloway, I; Wheeler, s.(2002). ***Qualitative research in nursing***. (2nd Ed). London: Blackwell publishing.

- Ihde, D. (1979), ***Technics and Praxis***, D. Reidel Publishing Company, Dordrecht, Holland.

- Ihde, D. (1990). ***Technology and The Lifeworld: From Garden to Earth***, Bloomington: Indiana University Press.

- Johan.L,S.P,A.J,(2019), Students' ideas about technological systems interacting with human needs, ***Int J Technol Des Educ*** (2019) 29:263–282. https://doi.org/10.1007/s10798-018-9449-0.

- Kridel, Craig (2010). ***Encyclopedia of Curriculum Studies***. SAGE publications, LOS angeles.

- Lin,Eden (2016) The Subjective List Theory of Well-Being, ***Australasian Journal of Philosophy***, 94:1, 99-114, DOI: 10.1080/00048402.2015.1014926.

- Marshall, P. David; Redmond, Sean. (2015). ***A Companion to Celebrity***.John Wiley & Sons Publications.

- Stanford Encyclopedia of Philosophy(2019), ***Happiness,*** First published Wed Jul 6, 2011; substantive revision Mon Sep 23, 2019.

- Rosenberger, R. (2009). ***The sudden experience of the computer***. *AI & Society*, *24*(2), 173-180.

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]

- Rosenberger, R., & Verbeek, P. P. (2015). **Postphenomenological Investigations: Essays on Human-Technology Relations:** ***Postphenomenology and the Philosophy of Technology***. Lexington Books.

- Verbeek, P. P. (2001). ***Don Ihde: The Technological Lifeworld***. In H. Achterhuis (Ed.), American philosophy of technology: The empirical turn (pp. 119-146). Indiana University Press.

- Young K.S (2000). Cyber Disorders: the mental health- 6 concern for the new millennium. Press for ***cyber psychology and Behavior of 107 th APA Convention***. Available at www.Net addiction com, Accessef.

[Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-01]